

DUBRAVKA KUNA *

GLEDIŠTA STUDENATA FILOZOFSKOGA FAKULTETA U OSIJEKU O NASTAVI ENGLESKOGA KAO STRANOGA JEZIKA

U članku se analiziraju prethodna iskustva studenata u učenju engleskoga jezika, razina znanja s kojom dolaze na studij, jezične vještine kojima najbolje vladaju kao i njihova očekivanja u vezi s nastavom engleskoga jezika na fakultetu. Istraživanje je provedeno među studentima prve godine Filozofskoga fakulteta u Osijeku koji uče engleski kao stručni strani jezik.

Ključne riječi: engleski za posebne namjene, engleski za akademske namjene, nastavni program

1. UVOD

Engleski jezik u razdoblju globalizacije neposredno utječe na razmjenu ideja i kolanje podataka u međunarodnima odnosima, ali posredno utječe i na jezik općenja unutar društvenih i nacionalnih zajednica. U težnji da određene podatke učine dostupnim svjetskoj zajednici, nacionalne zajednice gube dio komunikacijskoga prostora u vlastitom jeziku i prepuštaju ga engleskome kao dominantnome svjetskome jeziku (Škiljan, 2002). To se osobito odnosi na područja znanosti i akademskoga obrazovanja u kojima engleski jezik postaje glavni jezik u izlaganjima, nakladništvu pa čak i u izvedbi nastave. Poznavanje engleskoga jezika postaje tako opći preduvjet pristupa znanju.

Poučavanje engleskoga jezika na akademskoj razini veže se uz naziv *Engleski jezik za posebne namjene* (engl. *English for Specific Purposes*, u nastavku ESP). On pretpostavlja da studenti već posjeduju određeno znanje «općega» engleskoga i da žele učiti engleski zbog svoga studija ili posla (Kennedy i Bolitho, 1984). *Posebne namjene* engleskoga jezika svrstavaju se u dvije osnovne skupine (Jordan, 1997): *Engleski za profesionalne namjene* (engl. *English for Occupational/Vocational/Professional Purposes*) i *Engleski za akademske namjene* (engl. *English for Academic Purposes*). Bitna razlika između tih dviju skupina može se oprimjeriti razlikom između pojmova *liječnik* i *medicina*. Dok se program i materijali za liječnika odnose na vrlo ograničene situacije i, uglavnom govorne uloge koje se mogu pojaviti u komunikaciji liječnik – pacijent, program za studente medicine obuhvaća znatno širi leksički opseg i sadržava priručnike, audio-vizualne i druge materijale za usvajanje svih akademskih vještina (Jordan, 1997.) te pretpostavlja i usvajanje akademskoga registra i stila.

* Dubravka Kuna, predavač, Filozofski fakultet, Osijek

2. PROBLEM

Znanstvena područja u visokom obrazovanju koja se odlikuju posebnim leksikom, osobito ako su zastupljena još i velikim brojem studenata (ekonomija, pravo, medicina, strojarstvo...), prati velik i raznovrstan broj priručnika za učenje engleskoga jezika. Posebnost vokabulara u određenoj struci značajno utječe na oblikovanje udžbenika te su primjena i razvijanje vještina slušanja, čitanja, govorenja i pisanja većim dijelom u funkciji usvajanja stručnoga jezika.

U humanističkima znanostima (povijest, filozofija, filologija...), a često i društvenima (sociologija, informatologija...), uglavnom ne postoji potrebna literatura na akademskoj razini za učenje engleskoga jezika. Razlozi su djelomice jasni: iako je stil znanstveni, on je bliži općemu engleskomu negoli u drugima znanstvenima disciplinama. Engleski za opće akademske namjene te podučavanje određenih vještina za akademske svrhe (engl. *study skills*) zastupljeni su velikim brojem udžbenika i drugih priručnika, ali su oni namijenjeni u prvome redu studentima koji će studirati u zemljama gdje se govori engleski jezik ili na sveučilištima na kojima je engleski nastavni jezik. Na hrvatskima sveučilištima u ovome trenutku ne postoji zanimanje za svladavanje svih tehnika i vještina u učenju engleskoga kao stranoga jezika iz tako osmišljenih udžbenika.¹ Uz učenje općega engleskoga akademskoga registra i vještina koje ga prate u svakome području znanosti, ne mogu se zapostaviti posebnosti u gramatici i leksiku uvjetovane tematskom različitosti određenih disciplina. Studenti prirodno pokazuju veće zanimanje za tekstove i teme iz svoga područja studiranja. Elementi općega i stručnoga jezika u nastavi engleskoga jezika na akademskoj razini neprestance se isprepliću i prožimaju. Na tom stupnju, poglavito u humanističkima znanostima, engleski za opće akademske namjene činio bi osnovicu, a engleski za posebne akademske namjene predstavljao bi vrh piramide (Jordan, 1997.).

Na Filozofskome fakultetu u Osijeku nastava se stranoga jezika struke izvodi u prva četiri studijska semestra. Na početku je temeljno pitanje za svakoga nastavnika kako osmisliti program stranoga jezika koji će biti primjeren potrebama i zahtjevima studenata tijekom studija, ali i kasnije u stručnome radu. Studenti strani jezik uglavnom doživljavaju kao sredstvo za usvajanje novih znanja i vještina ili za izlaganje na stranom jeziku, a ne kao kolegij koji ima zasebno mjesto u studijskome programu (Hutchinson i Waters, 1980.). U tome procesu nastavnik engleskoga jezika čini tek jedan vrh «trokuta», a ostala dva čine studenti i nastavnici iz pojedinih struka (Johns i Dudley-Evans, 1980.). Sve to upućuje na nužnost zajedničkoga osmišljavanja studijskoga programa.

¹ To se ponajprije odnosi na iscrpno objašnjavanje različitih vrsta eseja te proučavanje i ovladavanje različitim tehnikama pisanja eseja kao što to čine Cox i Hill (2004.) u svom udžbeniku.

3. SVRHA

Svrha je ovoga istraživanja upoznati se s prethodnim iskustvima studenata u učenju engleskoga jezika, utvrditi razinu znanja engleskoga jezika s kojom ispitanici dolaze na studij i upoznati se s gledištima i očekivanjima koja imaju o nastavi stranoga jezika. Student se stavlja u položaj aktivnoga sudionika nastavnoga procesa koji signalizira svoje potrebe u stranome jeziku i može predlagati nastavniku smjernice od kojih se treba razvijati nastavni plan (Mackay, 1978.). Ovim se istraživanjem nastoji pomoći pri osmišljavanju programa za studente humanističkih studija.

4. METODA

Istraživanje je provedeno 2006. godine na uzorku od 154 studenata prve godine Filozofskoga fakulteta u Osijeku na uvodnom predavanju iz kolegija *Engleski jezik*. U tu je svrhu provedena anonimna anketa koja se sastojala od tri dijela s ukupno 17 pitanja. Prvi dio obuhvaćao je pitanja u vezi s prethodnim iskustvom u učenju engleskoga jezika: duljina učenja, razina usvojenoga znanja, vještine kojima su studenti najbolje ovladali, uporaba rječnika te izvaninstitucionalno učenje stranoga jezika. Pitanja u drugome dijelu ankete odnosila su se na očekivanja studenata od nastave engleskoga jezika tijekom studija, procjenu studenata o vrijednosti stranoga jezika za dobru stručnu osposobljenost, značenje pojedinih vještina te područja njihove primjene. U trećem se dijelu ispituje mišljenje studenata o predviđenome broju sati i semestara za učenje stranoga jezika te njegovoj zastupljenosti u nastavnome planu.

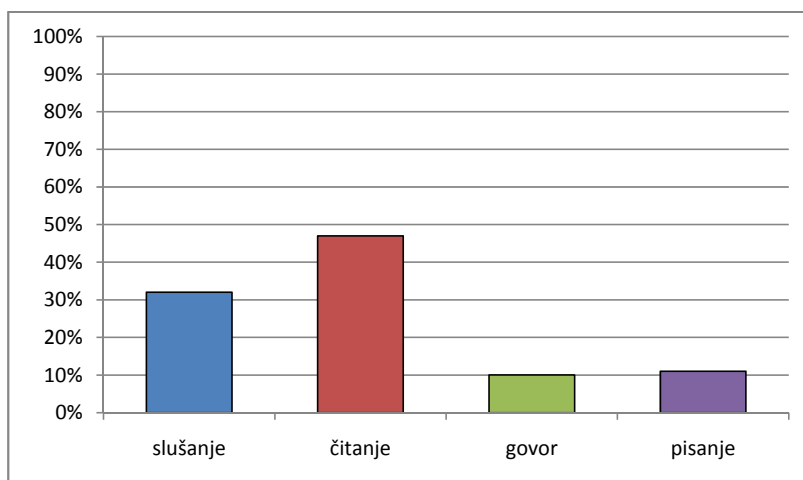
Anketa je samostalno izrađena, drugi dio ankete, koji se odnosi na analizu potreba i očekivanja, osmišljen je na temelju proučavanja anketa nekoliko autora udžbenika za ESP (Jordan, 1997.). U anketi su primijenjena pitanja različitih vrsta: pitanja otvorenoga i zatvorenoga tipa te u najvećem dijelu pitanja kombiniranoga tipa. U analizi rezultata grafički su prikazani odgovori na ključna i karakteristična pitanja.

5. ANALIZA REZULTATA I RASPRAVA

5.1. Prethodna iskustva ispitanika u učenju engleskoga jezika

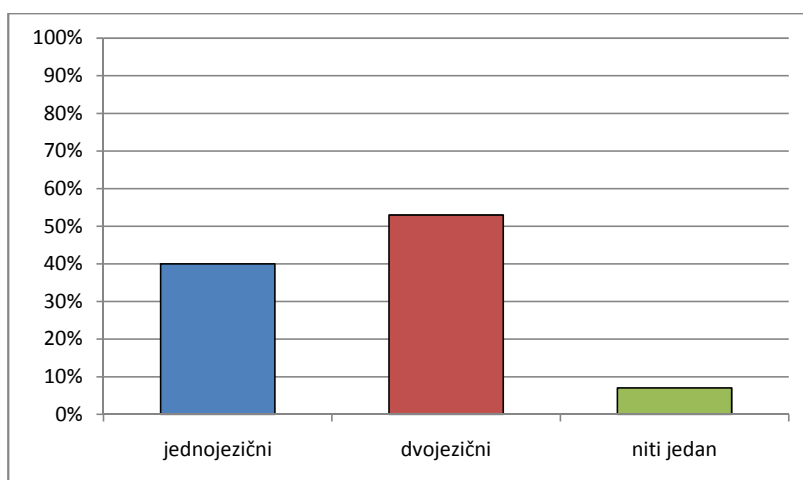
Većina je studenata upisanih na prvu godinu pohađala gimnaziju (84%), a engleski su jezik učili devet godina u dotadašnjemu školovanju. Među ispitanim studentima 66% odgovara kako je razina znanja stranoga jezika s kojom dolaze na fakultet *upper-intermediate*, što odgovara europskoj razini B2 jezične kompetencije.² Dio ispitanika pokazuju kritičnost prema stvarnoj razini znanja te njih 38% drži kako je njihovo znanje manje nego što bi trebalo biti u odnosu na završeni stupanj. Studenti smatraju (Slika 1) da su najbolje ovladali vještinom čitanja (47%), slijede slušanje (32%), pisanje (11%) i govor (10%).

² *Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje* razlikuje tri osnovne razine jezične kompetencije: *temeljni korisnik* (A1, A2), *samostalni korisnik* (B1, B2), *iskusni korisnik* (C1, C2). Viša brojka unutar skupine označuje i višu razinu jezične kompetencije.

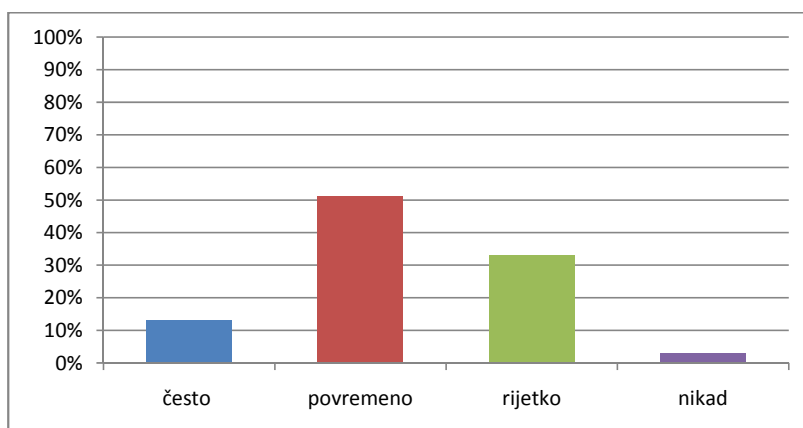

Slika 1. Procjena studenata o vještinama kojima najbolje vladaju

Dobrim se polazištem za samostalan rad može smatrati podatak da se čak 90% studenata u dosadašnjemu obrazovanju služilo nekim od rječnika, od toga njih 40% i jednojezičnim (Slika 2). Govoreći o učestalosti uporabe rječnika (Slika 3), ispitanici uglavnom daju odgovor kako za rječnikom posežu povremeno (51%), slijede odgovori rijetko (33%), često (13%) i nikad (3%).

Slika 2. Uporaba rječnika

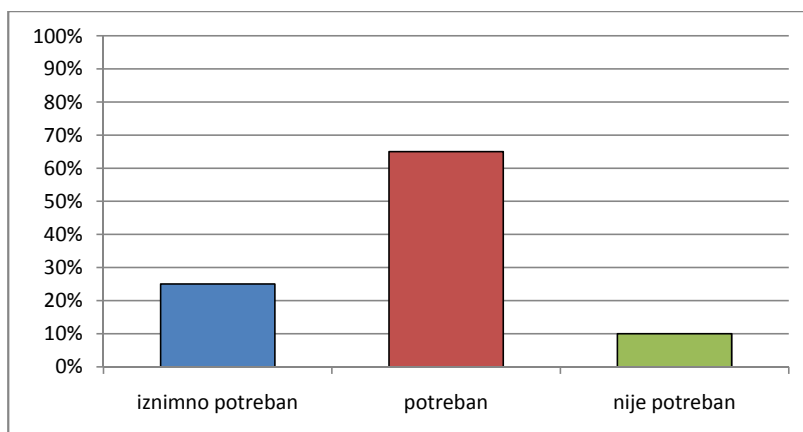

Slika 3. Učestalost uporabe rječnika

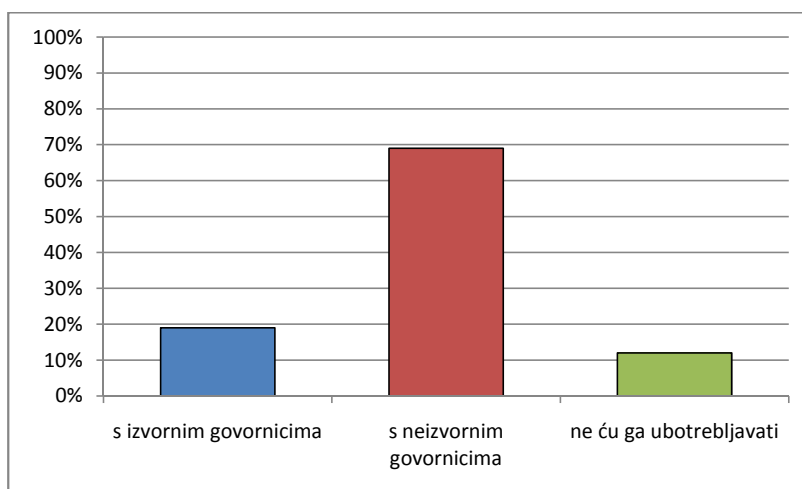
Manji je dio ispitanika (22%) engleski učio izvan redovitoga školskoga sustava, uglavnom u školama stranih jezika (76%), a ostali na privatnim podukama.

5.2. Očekivanja u nastavi engleskoga jezika tijekom studija

Svijest o značenju i vrijednosti stranoga jezika jasno je izražena među studentima te njih 65% smatra kako je engleski jezik potreban da bi završili studij kao dobro osposobljeni stručnjaci, a 25% ispitanika misli da je iznimno potreban (Slika 4). Studenti u većini slučajeva (69%) tvrde kako će engleski tijekom studija upotrebljavati u komunikaciji s neizvornim govornicima, 19% ispitanika smatra da će se njihova komunikacija odvijati s izvornim govornicima, a 12% da ga uopće ne će biti u prilici koristiti (Slika 5).

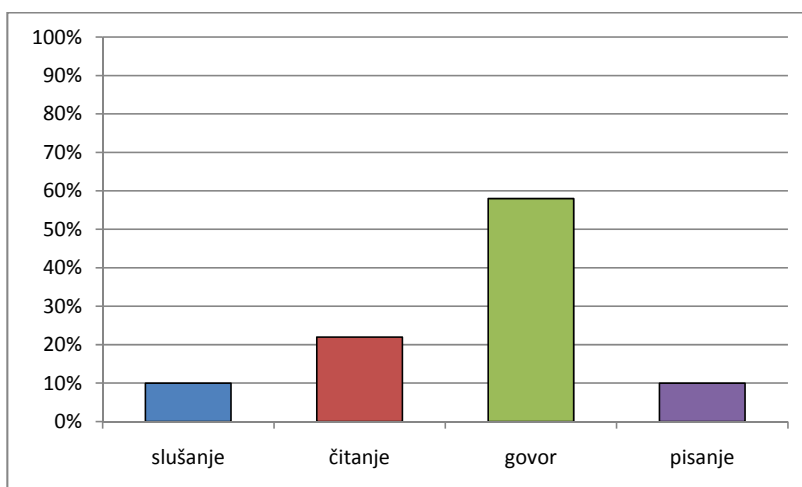
Slika 4. Gledište studenata o važnosti engleskoga jezika u struci

Slika 5. Procjena studenata o sugovornicima u komunikaciji na engleskome jeziku

U vezi s očekivanjima od nastave engleskoga jezika, studenti drže da je usvajanje općega engleskoga na akademskoj razini temeljno polazište za daljnji samostalni rad i usavršavanje u struci (42%), a samo nekoliko postotaka manje studenata odlučilo se za opći engleski koji bi nadopunjavao jezik struke. Potvrda je to jasno izražene spoznaje o tome da temelj jezika koji trebaju učiti predstavlja opći jezik za akademske potrebe, a njegovu nadgradnju stručni jezik.

Studenti smatraju kako će im najvažnija vještina tijekom studija i kasnije u struci biti govor (58%), slijede čitanje (22%), pisanje (10%) i slušanje (10%) (Slika 6). Pridavanje najveće važnosti (raz)govornoj sastavnici jezika može se tumačiti dvojako: studenti misle kako će se upravo govornima vještinama najviše služiti tijekom studija i u poslu, ali i da žele usavršiti svoje govorne komunikacijske sposobnosti budući da od svih vještina u engleskome jeziku govorne vještine smatraju najslabije usvojenim. S osjetno manjim udjelom na popisu potrebnih vještina na drugome je mjestu čitanje. To će se stajalište prema čitanju tijekom studija vjerojatno promijeniti jer je praćenje strane literature danas nezaobilazan uvjet studiranja te usavršavanja i promicanja u struci. Nisko rangiranje sposobnosti pisanja moglo bi se u ovom trenutku smatrati razumljivim, ali ako se primjena Bolonjskoga procesa bude odvijala prema predviđanjima, on će uključivati i veću pokretljivost studenata i dovoditi do češćih i lakše ostvarivih studentskih razmjena. Sve to dat će jače značenje pisanom akademskom registru budući da se većina radova i ispita na sveučilištima, na kojim je jezik komunikacije engleski, provodi pisano.

Slika 6. Procjena studenata o vještinama koje će im biti od najveće koristi tijekom studija i nakon njega

Osim profesionalne orijentacije (usavršavanje u struci), motivi za svladavanje engleskoga jezika očito su velikim dijelom socijalni (komunikacija s pripadnicima drugih jezičnih skupina) te obavijesni, odnosno služenje engleskim jezikom zbog dobivanja različitih obavijesti (Vilke-Pinter, 1996.), što potvrđuju i odgovori studenata iz našega uzorka o područjima primjene pojedinih vještina.

Nešto više od polovine studenata (55%) smatra da će engleski slušati u javnim glasilima, a gotovo jednak broj tvrdi kako će čitati tekstove u kojima je zastupljen opći jezik. Slušanje stručnih predavanja ili čitanje stručnih knjiga i članaka na drugome je mjestu. Jednako vrijedi i za govor: na prvome je mjestu sudjelovanje u općim diskusijama (38%), slijedi sudjelovanje u seminarima i skupnim diskusijama. Odgovarajući na pitanje o razlozima uporabe pismenih vještina, gotovo se polovina (45%) odlučila za kombinaciju više odgovora i to za pisanje bilježaka iz teksta i predavanja, pisanja seminara i stručnih radova te iz osobnih potreba. Također, najčešći pojedinačni odgovor (21%) bio je da će im pisanje biti od koristi samo za osobne potrebe. Ne iznenađuje, stoga, odgovor u kojem se daje prednost usvajanju vokabulara (80%) u odnosu na gramatiku.

5.3. Trajanje i organizacija nastave

Većina studenata (90%) procjenjuje kako je broj ponuđenih semestara za svladavanje stranoga jezika zadovoljavajući. Znakovito je da takvo stajalište zauzimaju i studenti hrvatskoga jezika i književnosti, iako je riječ o filološko-lingvistički usmjerenomu studiju. Oni koji drže da je to premalo, uglavnom predlažu 6 semestara nastave stranoga jezika.

6. ZAKLJUČAK

Analiza gledišta studenata u provedenoj anketi potvrđuje dominantnost engleskoga jezika kao vodećega jezika u međunarodnoj komunikaciji. Studenti smatraju kako im je engleski nužan zbog obavijesnih i komunikacijskih razloga (slušanje i čitanje općega jezika u javnim glasilima, svakodnevni govor i privatno dopisivanje), ali svakako i zbog profesionalnih razloga (slušanje predavanja, čitanje literature, sudjelovanja na seminarima, pisanje stručnih radova ili prijava na natječaje).

Provedena anketa pokazuje da većina studenata dolazi na fakultet s razinom znanja *upper-intermediate*, odnosno zajedničkom europskom B2 razinom znanja stranoga jezika. Ta činjenica osigurava dobar temelj za općejezično usavršavanje i svladavanje akademskih vještina i registara te postavljanje razmjerno visoke razine očekivanja pri izradi nastavnoga programa. Tomu u prilog svjedoči i podatak da su gotovo svi studenti stekli naviku služiti se dvojezičnim i jednojezičnim rječnicima, što je jedan od uvjeta kvalitetnoga samostalnoga rada u učenju stranoga jezika na akademskoj razini. Vještinu pisanja, za koju studenti drže da su je slabo svladali, svakako treba usavršavati jer se samo tako može utjecati na promjenu njihova gledišta o pisanju kao manje značajnome dijelu znanja engleskoga jezika.

Sljedeći korak u istraživanju potreba studenata i osmišljavanju nastavnoga programa bit će anketiranje studenata nakon održane nastave iz kolegija *Engleski jezik* o korisnosti nastavnih sadržaja za stručne kolegije i studij uopće, o težini i zanimanju koje su pobudili nastavni sadržaji te o studentskim prijedlozima kojima je svrha promicati nastavu engleskoga jezika.

LITERATURA

- Cox, K. i Hill, D. (2004.), *English for Academic Purposes*, Pearson/Longman.
- Hutchinson, T i Waters, A. (1980.), «ESP at the Crossroads». *Episodes in ESP* (ur. J. Swales), 177.–185. Oxford: Pergamon Press.
- Johns, T. F. i Dudley-Evans, A. (1980.), «An Experiment in Team-Teaching of Overseas Postgraduate Students of Transportation and Plant Biology», *Episodes in ESP* (ur. J. Swales), 137.–155. Oxford: Pergamon Press.
- Jordan, R. R. (1997.) *English for Academic Purposes*, Cambridge: CUP.
- Kennedy, Ch. i Bolitho, R. (1984.), *English for Specific Purposes, Essential Language Teaching Series* (ur. Roger H. Flavel), London and Basingstoke: Macmillan.
- Mackay, R. (1978.), «Identifying the Nature of the Learner's Needs», *English for Specific Purposes* (ur. R. Mackay&A. Mountford), 21.–37. Frome and London: Longman.
- Vilke-Pinter, D. (1996.), «Usporedba stavova studenata nekoliko studijskih grupa zagrebačkog sveučilišta u vezi s učenjem engleskog kao stranog jezika». *Strani jezici. XXV* (1-2), 57.–64.
- Škiljan, D. (2002.), *Govor nacije*, Zagreb: Golden marketing.

SUMMARY

VIEWS OF FIRST YEAR STUDENTS AT THE FACULTY OF PHILOSOPHY IN OSIJEK ON THE CLASSES OF ENGLISH AS A FOREIGN LANGUAGE

The paper analyses the first-year-students' self-evaluation of their mastery of the English language achieved before enrolment, their anticipation of the required skills and target situations in English during their studies and in their profession. The report is a result of research conducted among the first-year students at the Faculty of Philosophy in Osijek about the acquired knowledge of English language in addition to expectations of the English language syllabus.

Key words: English for specific purposes, English for academic purposes, English language syllabus

Primljeno: 26. ožujka 2007.